

KÖRNER TAMÁS
EGY HÁLYOGKOVÁCS EMLÉKEI
(A szerző 80. születésnapja tiszteletére)¹

Körner Tamás - forrás: Körner Tamás / Nők Lapja

I.
EGY ELMARADT MEGBÉKÉLÉS

Az 1992-ben állandósult, immár nemcsak évi négy-öt koncertet adó, de teljes évadot meghirdető Fesztiválzenekar számára létkérdés volt a legjobb karmesterek és szólisták Budapestre csábítása. Ez nem volt könnyű feladat, mert az igazán nagy nevek naptára évekre előre tele van, és ha akad is benne egy-két lyuk, a nagy sztárok kétszer is meggondolják, elfogadják-e egy most induló, alig ismert együttes meghívását.

Fischer Ivánnal rendszeresen összeültünk megbeszélni, kiket hívjunk. A végső listáról ő döntött, a megvalósítás az én dolgom volt. Kezdetben kutya nehéz

¹ Körner Tamás 80 éves. Nevét leggyakrabban a Budapesti Fesztiválzenekar kapcsán említik. A zenekar nemzetközi ismertségének kiépítésében fontos menedzsmentszerepet vállalt. Ez az az időszak, amikor a BFZ a világ jelentős koncertermeiben lépett fel, és a nemzetközi sajtó élvonalába került. Körner Tamás nem előadóművész, hanem az a háttérember, aki sok magyar zenész nemzetközi sikeréhez hozzájárult, így mások mellett Baráti Kristóf, Káli Gábor, Magyar Valentin, Ódor Botond, Simon-Várjon zongora kettős, Várjon Dénes, Várdai István. Az utóbbi években Egy hályogkovács emlékei címmel a Papagenóban legemlékezetesebb személyes történeteit osztotta meg. Ezek közül választott ki kettőt a Parlando olvasóinak.

dolog volt, mert a művész és a zenekar közé ékelve ott volt a művészt képviselő ügynökség, amely – tisztelet a kivételnek – félt tőle, hogy művésze „randon aluli” helyen lépjen fel, a tetejében olyan zenekarnál, amely a nagy nyugati és amerikai együttesek honoráriumánál jóval kevesebbet tud csak fizetni. Ahogy azután az idő múlásával a Fesztiválzenekar ismertsége és presztízse nőtt, a feladat is egyre könnyebbé vált, de a '90-es években erről még szó sem volt.

A meghívni tervezett karmestereket prioritási sorrendbe állítottuk. A listának mindig volt egy melléklete néhány névvel, akiket minőségük a lista élére predesztinált volna, de magunk is tudtuk, kár próbálkozni, úgysem fognak eljönni. A reménytelenek között is a legreménytelenebb Carlos Kleiber volt.

Carlos Kleiber – forrás: YouTube / Wilhelm Rauh
[Teljes lejátszási lista megtekintése \(70 felvétel\)](#)

Kleiber már életében élő legenda volt, minden idők egyik legcsodálatosabb karmestere. Egy igaz történet: a BBC 1992-ben megkérdezett száz karmestert, ki a kedvencük. A szavazást nagy fölényrel Carlos Kleiber nyerte (Bernstein és Abbado előtt). Kleiber aktív korában is viszonylag keveset lépett fel. Karajan mesélte róla:

„Zseniális karmester, de nem élvezi. Azt mondja, ‘akkor vezényelek, amikor éhes vagyok.’ És ez igaz. Van egy mélyhűtője, telepakolja, főz magának, és amikor a hűtőszekrény ürülni kezd, azt mondja, ‘na, akkor most jöhet egy koncert’.”

A különö zseni ereje teljében, mindössze 61 évesen, 1991-ben visszavonult (utoljára a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara turnéját vezényelte). Mivel visszavonulását hivatalosan soha nem jelentette be, időről időre felröppent a hír,

hogy ezzel, vagy azzal a zenekarral újra pódiumra állna, de minden valótlannak bizonyult. Pár év múlva meghalt a felesége, ő maga is egyre többet betegeskedett, magányosan élt, sehova nem járt, interjút nem adott, levelekre-telefonokra nem válaszolt, házában még a névtáblát és csengőt is leszereltette, nehogy zavarják.

Minden fiatal zenekar valamilyen „nagy dobásról” álmodik, amitől egy csapásra ismert és híres lesz. Adva volt a feladat: beszéljük rá Kleibert, fogadja el a BFZ meghívását. Ennek körülbelül annyi realitása volt, mint hogy aranybányát találunk a zenekar próbatermének kertjében, de próba szerencse, sokat nem veszíthetünk. Az már kezdetben világos volt, semmi értelme rutin meghívólevelet küldeni, ha a New York-i vagy a Bécsi Filharmonikusoknak nemet mond (pontosabban nem is válaszol), mi sem számíthatunk jobbra. Kellott valami személyeset találni, ami talán felkelti az érdeklődését, érzelmileg motiválja. Elolvastam több tucat róla szóló írást, hátha találok valami fogódzót – semmi. Amikor a Carlos Kleiberről szóló cikkek elfogytak, nekiálltam az ugyancsak világhírű papával, Erich Kleiberrel foglalkozó könyveknek.

Erich Kleiber élete igazi 20. századi, tragikus felhangoktól sem mentes sors. Az 1890-ben született osztrák karmester káprázatos pályát futott be. 33 évesen a Berlini Állami Operaház fő-zeneigazgatója lett, 11 évig állt a német zenei élet zászlóshajójának élén. Megkerülhetetlen tekintély, fürdik a sikerben, a világ legnagyobb zenekarait vezényli. A nácik hatalomra kerülése után tiltakozásul lemond, Ausztriába települ át, cseberből vederbe, hiszen közeleg az 1938-as Anschluss. 1939-ben a milánói Scala hívja fő-zeneigazgatónak. Visszaüzen: „mint keresztény és művész, Mussolini országával nem tudok együttműködni.” A család végül Argentínában köt ki (fia, akit Berlinben még Karlként anyakönyveztek, itt cseréli nevét Carlosra).

Erich Kleiber Budapesten is óriási sztár volt, 1924 és 1938 között gyakorlatilag évente fellépett nálunk. Egyik legutolsó különleges vállalkozása az a többéves Beethoven-projekt volt, amelyben elvezényelte a zeneszerző legfontosabb nagyzenekari műveit: a szimfóniákat, a versenyműveket. Azaz csak vezényelte volna, mert a sorozat zárókoncertjét, ahol a Missa Solemnis hangzott volna el, le kellett mondania. Ekkor már emigrációban a Buenos Aires-i Teatro Colón fő-zeneigazgatója volt, a pendlizés pedig Argentína és Európa között egyre nehezebbé, végül lehetetlenné vált.

Amikor ezt megtudtam, azonnal beugrott: ha valami, ez lehet az a történet, ami kimozdíthatja világtól elvonult fiát az önként magára rótt karanténból. A fiú, aki visszatér Budapestre, hogy fél évszázaddal később befejezze a művet, amit apja nem tudott. Gyönyörű, szívszorító történet, hollywoodi filmekben van ilyen. De ahogy a hollywoodi forgatókönyvekben, itt is komoly akadály állt a siker útjában: Carlos és Erich kapcsolata.

Az, hogy nagyon nem értették meg egymást, még finom megfogalmazás. Erich, aki karmesterként zseni volt, apaként megbukott. Miközben a zenekarok élén megkérdőjelezhetetlen pontossággal érezte, mi a jó, és mi a rossz, fiában nemcsak nem látta meg az apjához mérhető tehetséget (vagy látta és féltékeny volt?), de lépten-nyomon leszólta, nevetségessé tette. „Milyen kár, hogy tehetséges” – írta fiáról barátjának, de ennél gyakoribbak voltak az olyan sértő megjegyzések, mint „soha ne vezényelj keringőt, mert nincs ritmusérzéked”. A család ismerősei szerint apa és fia nem is beszéltek egymással.

Bár a történeteket rossz kapcsolatukról ismertem, az egyetlen halvány remény mégis az volt, hogy Carlost az apjának teendő gesztussal próbáljuk meg Budapestre hozni. Hosszú levelet írtam, nyíltan megírva: tudom, hogy nem szerette az apját, de egyszer minden történetet le kell zárni és annál szebben, mint helyette megtartani az elmaradt záró koncertet, aligha lehetne. Végh Sándor Salzburgban élő lánya, Alja segített a postacím kiderítésében (bár egykor a két család jóban volt, Carlos Aljával sem találkozott már évek óta). Feladtam a levelet, és biztos voltam benne, soha nem jön válasz.

Postafordultával kézzel írt rövid levelet kaptam. Bár sajnos már nincs meg, nagyjából ennyi állt benne: „Kedves Körner úr! Megkaptam levelét. A koncertet vállalom. Egy feltételem van: nem fogadok el honoráriumot”. Azonnal válaszoltam, mennyire megtisztelve érezzük magunkat. 2002-t írtunk, amikor a következő két szezon terve már le volt zárva, ezért azt javasoltam, hogy a koncert 2005-ben legyen.

2004 júliusában a világsajtó a vezető hírek között hozta: tíz nappal 74. születésnapja után elhunyt Carlos Kleiber, a világhírű karmester. Édesapja sorozata örökre befejezetlen maradt.

II. A ZSENIALITÁS GYARLÓSÁGA – KOCSIS ZOLTÁN

Kocsis Zoltán – fotó: Népszava

Hát akkor vágjunk bele. Nehéz szülés lesz, sokáig halogattam, hiszen jól tudom, sokan fel fognak horkanni, de fesztiválzenekaros emlékeimből mégsem maradhat ki az egyik kulcsszereplő, Kocsis Zoltán. Bár ez csak egy blog, Tacitus erre is érvényes: sine ira et studio, harag és elfogultság nélkül nyüstöljük a klaviatúrát. Ha valami az igazság része, nem illő elhallgatni, akkor sem, ha kellemetlen.

Zolival először Párizsban találkoztam, meghívtam a Párizsi Magyar Intézet koncertsorozatába. A hangverseny szenzációs volt, ha addig nem tudtam volna (tudtam, hiszen hallottam budapesti koncertjeit, lemezei ott voltak a gyűjteményemben), újra meggyőződhettem róla, nem akármilyen zongorista. Beethoven Op.2. No.1-es szonátája is ment, azért tudom, mert főnököm ki akarta hagyni a műsorból, mondván, hogy fiatalkori zsenéknek (?) nincs helyük egy rangos koncertsorozatban. Zoli – mennyire jellemző – visszaüzent, vagy Op.2., vagy nem jön. Maradt az Op.2.

Mint a sorozat minden vendégművészt, feleségemmel őt is meghívtuk hozzánk vacsorára. Emlékszem, a francia bagett kapcsán a kenyérsütésre terelődött a szó. Leesett az állunk: mindent tudott róla, egy profi pék elbújhatott mellette, félórás kiselőadást tartott a kovász titkairól, a helyes dagasztásról, a sütési hőmérséklet

rejtelméről. Első, de annál szemléletesebb példája volt elképesztő agyának, amely szivacs módjára mindent magába szívott, olyan témákban is pontos és átfogó ismeretei voltak, amelyeknek semmi közük nem volt a zenéhez.

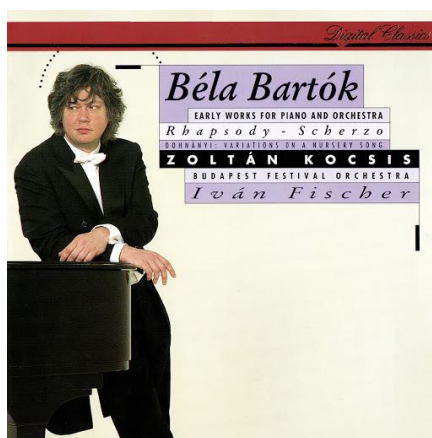
Kávészívás alatt mi másról, kávékról beszélgettünk. Amikor elmondtuk, hogy mi a Lavazzát szeretjük, lebiggyesztette az ajkát és lesajnálóan kifejtette, az Illy a legjobb, aki Lavazzát iszik, lúzer, fogalma sincs róla, mi a jó kávé. Fura volt, én biztos nem így fogalmaztam volna vendégségben. Ha a kenyérsütés Zoli bámulatos agyáról volt első személyes élményem, a kávé történet már akkor megmutatta személyiségének gyengeségét: csak neki lehetett igaza. A világot folyamatosan skatulyázta, a viszonyítási pont ő maga volt. Voltak a vele egyetértők, őt csodálók, ezekkel nagyvonalú és segítőkész tudott lenni, és voltak a más véleményen lévők, akiket lesajnált, nem ritkán megsértett. Öntudatosan tudta magáról, hogy zseni, de ezt nem tudta demokratikusan megélni, elfogadva, hogy mellette más zsenik is lehetnek, és azokat sem szabad lenézni, akikkel szűkmarkúbban bánt a genetika vagy a sors.

Folyamatosan deklaráta, hogy a Fesztiválzenekarnál betöltött szerepét a minőség és a zenészek védelmében látja. Ez már eleve problematikus volt, mert az, hogy ki mit tart minőségnek, szubjektív, másrészt kitől kell védenie a minőséget és a zenészeket? Fischer Ivántól? Tőlem? Zoli hozzászólt, hogy már tizenévesen egy ország Kocsis Zolija lett, a legfiatalabb Kossuth-díjas, az enfant terrible, ha megszavaztatták volna a népet, ki a leghitelesebb ember Magyarországon, sokan őt jelölték volna meg. Kiváló zongorista, okos, fiatal, sikeres. De ami kifelé harmóniaként jelent meg, befelé más arcát mutatta. Öntörvényűsége, hatalmas egója folyamatos konfliktusok forrása volt, miközben tudtuk, hogy a zenekar sokat köszönhet neki, olyan nagyformátumú művész, akivel türelmesebbnek kell lenni.

Ennyi moralizálás után jöjjön minden kommentár nélkül négy történet. Mint cseppben a tenger, talán rávilágítanak ennek a különleges művésznak emberi gyarlóságaira.

Kocsis Zoltán és Sviatoslav Richter a Magyar Állami Operaházban – fotó: MTI / Cser István

[Bartók: Scherzo for Piano and Orchestra, BB 35, Op. 2 \(Sz.28\): 1. Introduzione \(Adagio ma non... \(6:52\)](#)

[Bartók: Scherzo for Piano and Orchestra, BB 35, Op. 2 \(Sz.28\): 2. Allegro vivace - Scherzo... \(9:46\)](#)

[Bartók: Scherzo for Piano and Orchestra, BB 35, Op. 2 \(Sz.28\): 3. Trio \(Andante\) \(5:10\)](#)

[Bartók: Scherzo for Piano and Orchestra, BB 35, Op. 2 \(Sz.28\): 4. Scherzo da capo \(Allegro vivace\) \(8:17\)](#)

© 1987 Universal International Music B.V.

Amikor a zenekar 1992-ben állandósult, nemcsak az addig külsős zenészeknek kínáltunk állást, de nekem, mint a munkáltatói jogokat gyakorló igazgatónak, állásba kellett vennem a két művészeti vezetőt, Ivánt és Zolit is. Először Ivánnal ültem le tárgyalni a fizetéséről. Mint minden ilyen alku, nehéz volt, Ivánnak határozott elképzelései voltak, nekem spórolnom kellett, de végül létrejött egy elfogadható kompromisszum. Másnap Zolival ültem le. Még mielőtt bármit mondhattam volna, közölte, nem fog kofa módjára alkudozni, közli a feltételeit. Nem tudja, hogy Ivánnal milyen fizetésben állapodtam meg, nem is érdekli, ő

ugyanannyit kér, plusz egy forintot. Először tréfának véltem a dolgot, de kiderült, nagyon is komolyan gondolja. Nem is értette, miért tiltakozom. „Apám, vagy megadod, vagy itt sem vagyok!” (Gúnyos megjegyzéseit többnyire ilyen „Apámmal” indította.) Megadtam, majd másnap Iván fizetését felemeltem egy forinttal, azért én sem a falvédőről szálltam le.

1995-ben Schiff Andrással előbb Budapesten, majd Bécsben, az újévi koncertek helyszínéként ismert Musikvereinsaalban három Bach-Bartók-Beethoven koncertet adtunk. Az első részben egy-egy Bach- és Bartók-zongoraverseny ment, szünet után egy Beethoven-szimfónia. Hangos siker volt. Andris, aki utolsó nap az egész zenekart, vagy 100 embert meghívott vacsorára, levélben gratulált és felvetette, szívesen játszaná lemezre velünk a Bartók-zongoraversenyeket. Kocsis Zolival még 1984-86 között a Philips számára felvettük a darabokat, de azóta eltelt tíz év, miért ne, nem akárki hív minket. Amikor Zoli ezt megtudta, elképesztő botrányt csinált, csak úgy zengett az irodám, ragaszkodott hozzá, hogy társulati ülésen kérdezzük meg a zenekart a Schiff-projektről, amely „megkérdőjelezné az ő felvételének etalon értékűségét.” Ma sem értem, miért kellett a zenekar elé vinni a vitát. Alighanem Zoli is érezte, hogy ez az etalon értékűség kicsit ciki, és azt hitte, ha fellázítja a zenekart, az mellé fog állni, Ivánnal kisebbségben maradunk. Csalódnia kellett, a zenekar kimondottan lelkes volt, hogy Schiff-fel lemezt csinálhat, el is készült, be is separt minden lehetséges díjat, csakúgy, mint annak idején, megérdemelten, Zoli felvétele.

1996 őszén Japánba voltunk hivatalosak. A Japan Arts az ilyen turnékra mindig két szólót kért fel, az egyiket mi ajánlhattuk, a másikat ők adták az ügynökségüknél levő művészekből válogatva. Mi Zolit „neveztük”, vállalta is. Indulás előtt két héttel kaptuk meg a menetrendet, kiderült, hogy a tíz koncertből

Zoli kétszer játszana, a másik szólista nyolcszor. Zoli megsértődött, közölte, nem megy, nem ül repülőre. Indokként az akkoriban történt lockerbie-i légiszerencsétlenséget hozta fel, bár az érvelés gyengéje az volt, hogy ez miért épp akkor jutott az eszébe, amikor megjött a turnéprogram. Magyaráztuk neki, hogy ebből botrány lesz, ő nem egyszerűen egy szólista, hanem a BFZ művészeti vezetője, nem teheti meg a zenekarral, hogy napokkal a turné előtt visszalép. Hajthatatlan volt, végül már csak azt kértük, a lemondást ő írja meg a japánoknak. Elment a levél, bár ne ment volna, kb. az volt benne, hogy a japánok sem akarhatják, hogy egy ilyen formátumú művész kockára tegye az életét. A japánok vérig sértődtek, lenyelték a békát, de egy hét múlva udvarias levél kíséretében elküldték a számlát az elkészült plakátok újranyomtatásáról (immár Kocsis nélkül), horribilis összeg volt. A számlát továbbküldtem Zolinak, kérve, hogy fizesse ki. Zoli azt felelte, hogy neki ehhez semmi köze, nem neki van szerződése a japánokkal, hanem a zenekarnak, fizessen a zenekar. „Ha nem tetszik, forduljatok az ügyvédemhez”. Nem pereltük be, fizettünk, hiba volt.

A zenekarnál szigorú szabályozás volt arról, hogy egy-egy koncert vagy lemez előtt mennyit lehet próbálni. A zenészeket órabérben fizettük, a tervezés fontos volt, hogy ne szálljon el a költségvetés. Zoli ekkor indította a Mozart-zongoraversenyek sorozatát a Philipsnél, a terv az volt, hogy az összes zongoraversenyt lemezre játssza a BFZ-vel, végül csak az első CD készült el. Kisírta nálam, hogy a szokásos három felvételi nap helyett négyet kapjon, de a munka olyan jól ment, hogy a felvétel két és fél nap alatt elkészült. Bejelentettem a zenekarnak, hogy a szabályok szerint mindenkit a teljesített óraszámnak megfelelően honorálunk. Zoli nekem esett: „Ha az igazgató úr azt hiszi, kivehet másfél napi honoráriumot a zenészek zsebéből, nagyon téved” – ebben a stílusban folytatta a kioktatást a zenekar előtt. Füttyült az érvekre, végül rácsapott a kottatartóra: „Apám, márpedig fizetni fogsz!” Nem fizettem.

Amikor úgy döntött, elmegy a zenekartól, nem titkolom, fellélegeztem. Ez is rá jellemző módon történt. Amikor a konfliktusok közte és Fischer Iván között már-már kezelhetetlenné váltak, Iván közölte a kuratóriummal: nem tudja folytatni a kettős művészeti vezetést. Döntsön a kuratórium, vagy Zoli, vagy ő. Napokig folytak a tárgyalások, a kuratórium szerette volna elkerülni a teljes szakítást, Iván ragaszkodott az önállósághoz, Zoli maradt volna, de feltételei voltak. Végül az a kompromisszum alakult ki, hogy a zenekar művészeti vezetője egyedül Iván lesz, Zoli pedig első vendégkarmester, szólista

és kamarazenész. Ezt mindenki, Iván, Zoli és a kuratórium is jóváhagyta, hivatalosan be is jelentettük.

Pár hónap múlva az újságokból tudtuk meg, hogy Zoli elfogadta a Nemzeti Filharmonikusok fő-zeneigazgatói posztját. Azt a fáradságot sem vette, hogy előtte szóljon róla.

Megszakadt köztünk a kapcsolat, a koncertjeire persze jártam, próbáltam követni a pályáját, meggyászoltam fájdalmasan korai halálát. Csak remélni tudom, hogy saját zenekaránál megtalálta azt a boldogságot, amit a Fesztiválzenekarnál maradéktalanul soha.